

Cultuuragenda van Brabant voor 2020

Kaderstellende nota voor provinciaal cultuurbeleid

Auteur

Jet Duenk

Annick van Tilburg

Datum

1 mei 2013

Inhoud

Voorwoord	3
1 Samenvatting	4
2 Breed gedragen cultuur is belangrijk voor Brabant	5
2.1 De urgentie van een gezamenlijke aanpak	5
3 Onze koers: een sterk cultuursysteem in 2020	6
3.1 ... met een brede basis	7
3.2 ...en een toonaangevende top	7
4 De strategie; innoveren en verbinden	9
5 Samen voor de Cultuuragenda van Brabant van 2020	10
5.1 De partijen die een rol hebben	11
6 Voorbeeld	14
7 Strategie en inhoudelijke kaders voor de provinciale rol	15
7.1 Provincie als procesmatige verbinder	15
7.2 Provincie als inhoudelijke verbinder	16
7.3 De provincie ondersteunt de basis	18
7.4 De provincie stimuleert de top	19
8 Operationalisering	21
8.1 En hoe nu verder	21
8.2 Impulsgelden	22

Voorwoord

Brabant is rijk aan cultuur. Cultuur geeft kleur aan het leven van alledag, verstrekt onze identiteit en het verbindt mensen. Het zorgt voor een frisse blik, waardoor er ruimte komt voor creativiteit en vernieuwing. We willen cultuur koesteren, behouden en ontwikkelen omdat het van grote betekenis is voor onze toekomst.

Dat doen we natuurlijk niet alleen. In de Cultuuragenda van Brabant voor 2020 werken alle betrokken partijen in Brabant samen. We hebben een stip op de horizon gezet. We willen komen tot een cultuursysteem dat weerbaar en robuust is, midden in de maatschappij staat en zich vanuit haar intrinsieke waarde verbonden weet met andere domeinen (economie, ruimte, natuur & landschap). Een systeem dat zich ontwikkelt en ondernemerschap toont door te anticiperen op de vragen van deze tijd.

Door in de Cultuuragenda continue met elkaar in gesprek te blijven kunnen we adequater reageren op de actualiteit, partijen bij elkaar brengen en interessante initiatieven aan elkaar verknoepen. Zo voorkomen we dat we bijvoorbeeld maar eens in de vier jaar écht met elkaar om tafel gaan, namelijk als er weer geld te verdelen is.

De komende jaren moet deze Brabantse aanpak een begrip worden. Minister Jet Bussemaker heeft in ieder geval aangegeven dat zij graag op die manier wil samenwerken en dat ze alle vertrouwen heeft in die aanpak. Als het ergens kan, dan is het hier; niet meer ieder voor zich, maar samen voor cultuur! Daar wil ik me de komende jaren voor inzetten.

In verband met de leesbaarheid is het schema op de volgende bladzijde ook apart op A3 formaat aan het dossier toegevoegd als Bijlage 3

1 Samenvatting

GEZAMENLIJKE AGENDA nu nog vooral Brabantsstad partners, maar met open uitnodiging naar andere overheden (VBG), belangverenwoordigers, ondernemers, onderwijs en publiek.	WAAROM	Op weg naar Brabant als topregio in Europa op het gebied van kennis en innovatie, is een sterke identiteit en goede woon- en werkomgeving belangrijk. Cultuur speelt hierbij een belangrijke rol. De culturele rijkdom van Brabant moeten we koesteren, behouden en ontwikkelen. Dit is de motor voor de ontwikkeling van creativiteit en geeft ruimte, kennis en inspiratie aan die mensen die nodig zijn voor de opbouw van de topregio Brabant. Tegelijkertijd is de culturele sector aan grote veranderingen onderhevig; bezuinigingen, de ervaren kwetsbaarheid door grote subsidieafhankelijkheid en trends als democratisering, globalisering etc. Er moeten én kunnen, dingen anders; beter, sneller, meer en efficiënter. Om die hervormingen goed te kunnen doorvoeren is het van belang intensiever dan voorheen samen te werken aan cultuurbeleid. We willen een sterk cultuursysteem maken, met een brede basis en een toonaangevende top. We zetten er daarmee op in dat cultuur haar rol in de ambitie van innovatieve topregio glansrijk kan invullen en Brabant in 2020 ook op cultureel gebied 'the place to be' is.			
	HOE strategie	PROCES Door intensiever samen te werken stemmen wij ons cultuurbeleid beter op elkaar af.	INHOUD Door ons op te stellen als een ondernemende sector en een ondersteunende overheid, die zich erop richtten cultuur sterker te verbinden, maken wij een sterk, toekomstbestendig en samenhangend cultuursysteem. Wij doen dat middels co-creatie, experiment en innovatie.		
	WAT Brabantbrede visie op cultuur 2020	 Gedeelde verantwoordelijkheid; <ul style="list-style-type: none"> - samenwerken aan inhoud - complementariteit; samen voor Brabant - steden én regio - vanuit ieders eigen rol - kennis en goede informatievoorziening - cocreatie - gezamenlijke lobby 	 Sterk cultuursysteem; <ul style="list-style-type: none"> - van infrastructuur naar cultuursysteem - cultuur in haar eigen kracht - cultuur in relatie tot ruimte, economie en samenleving - denken in keten van functies - financieel sterke sector - R&D in Cultuur 	 Brede basis; <ul style="list-style-type: none"> - cultuur dichtbij de Brabantse burger - cultuureducatie, culturele levensloop - verhalen van Brabant - diversiteit en kleinschaligheid - talentontwikkeling (breedte) 	 Toonaangevende top; <ul style="list-style-type: none"> - positioneren van de top - Europese / internationale strategie - toptalentontwikkeling (top) - met bijdrage in basis

PROVINCIALE DEELAGENDA partijen op vergelijkbare wijze aangeven welke rol en welke acties zij willen gaan vervullen dan krijgen we een Brabantbreed beeld van het systeem. Wij willen ervoor zorgen dat anderen aangehaakt zijn/raken, ondernemers centraal...	HOE rol en strategie	De provincie als verbinder tussen partijen stimuleert samenwerking tussen overheden, cult. org's, markt, onderwijs	De provincie verbindt cultuur met andere domeinen en basis en top door middel van cocreatie, innovatie en experiment, ook in basis en top	De provincie ondersteunt de basis en verbindt initiatieven voor de basis zelf zijn steden en regio in de lead.	De provincie stimuleert de top en het profiel van Cultuur in Brabant geeft kwaliteitsimpuls vanuit brede blik, maar aansluitend bij lokaal profiel.
	WAT Taak en acties provincie We = provincie	Wij stimuleren en faciliteren de samenwerking in de Cultuuragenda en zijn daar zelf een gelijkwaardige partij in. We stimuleren dat we de cultuur beleidsagenda's samen inhoud geven (ook thematisch) en ieder op de geëigende momenten nog deze bestuursperiode vaststellen. Wij dragen het besef uit dat we samen, vanuit ieders eigenheid en complementariteit, meer kunnen bereiken voor cultuur in Brabant. Wij zoeken actief naar nieuwe betrokkenen bij het Cultuursysteem en nieuwe allianties. Wij dragen eraan bij dat de kennis op het gebied van Cultuur op orde is en blijft. We zetten daarvoor een stevige kennis- en expertisestructuur in en ontwikkelen o.a. een cultuurmonitor. Wij ontwikkelen een platform Cultuur in Brabant. Voor kennisdeling, informatievoorziening, dialoog en discussie. Wij stimuleren het zelforganiserend vermogen om belangenbehartiging te	Wij brengen projecten, beleid en investeringen altijd in beeld vanuit hun rol in geheel en samenhang. Wij zetten de intrinsieke waarden van cultuur, zoals verbeeldingskracht, in om (ook in andere domeinen) creativiteit in processen te brengen. Wij verbinden cultuur expliciet met onze opgaven op het gebied van economie (innovatie, creatieve industrie, design, vrijetijdseconomie); ruimte (ruimtelijke kwaliteit, leegstand en gebiedsontwikkeling); sociaal (leefbaarheid, gezondheid, sport); en internationalisering (Brabant als Europese topregio). Wij vinden samenhang in de functieketen van groot belang. We maken bij alles wat we doen de overige ketenschakels inzichtelijk en borgen ze. Wij gaan meer programmatisch werken; vanuit langere termijn visie, meervoudige beleidsdoelen en aansluitend bij praktijk initiatieven van onderop.	Wij zetten in op buurt- en wijkcultuur vanuit brede provinciale blik. We nemen rol in voorbeeldwerking en nieuwe allianties. Wij zoeken instrumenten die de betrokkenheid van burgers stimuleren, als publiek, vrijwilliger of investeerder. Adequate informatievoorziening is daarbij randvoorwaardelijk. Wij bevorderen een betere aansluiting tussen productie en presentatie, vraag en aanbod. Wij bevorderen cultuureducatie en zetten, complementair aan Rijk, in op levenslang leren met doorlopende leerlijnen. Ontwikkeling mens centraal. Wij werken aan verhalen van Brabant en sluiten daarmee aan bij het UP Vrijtijdseconomie. Wij dragen bij aan behoud, restauratie en collectievorming vanuit een visie op Verhalen van Brabant en brengen zo de woonomgeving tot leven. Wij ondersteunen talentontwikkeling in de breedte.	Wij gaan het culturele aanbod i.s.m. MERK en het UP Vrijtijdseconomie beter op de kaart zetten (marketing, podium en etalage) Wij zetten uit volle overtuiging in op 2018Brabant. Wij ontwikkelen een internationale strategie, ook als we de titel van culturele hoofdstad niet krijgen. Daarvoor onderzoeken we de internationale kansen, mogelijkheden en obstakels voor cultuur. Wij ondersteunen enkele toptalenten bij internationale doorbraak. Wij ondersteunen onze provinciale schatkamer het Noordbrabants Museum. En wij willen onze betrokkenheid bij andere Brabantse topmusea vergroten en hen stimuleren kennis over te dragen en samen te werken met brede basis (kleine en middelgrote musea). Wij stimuleren de (her-) ontwikkeling van enkele cultuurhistorische iconen.

2 Breed gedragen cultuur is belangrijk voor Brabant

Op weg naar Brabant als topregio in Europa op het gebied van kennis en innovatie, is een sterke identiteit en goede woon- en werkomgeving belangrijk. Cultuur speelt hierbij een grote rol. Cultuur is belangrijk in de Brabantse samenleving. De waarde ervan is door Telos¹ in een gelijknamig essay krachtig verwoord. De provincie is overtuigd van de waarde van cultuur. Cultuur is het cement van onze samenleving én van cruciaal belang voor de toekomst van Brabant;

- **voor het individuele welzijn van de burger.**
Culturele competenties, zoals associatief denken en zelfbewust handelen dragen bij aan het zelfbeeld, de eigenwaarde en de verbondenheid met de leefomgeving.
- **voor de samenleving.**
Het vergroot betrokkenheid en gemeenschappelijkheid en draagt op die manier bij aan cohesie in de leefgemeenschap. Cultuur maakt hoe de ander je ziet. Zij is het fundament voor een veerkrachtige samenleving die haar deuren openstelt voor ontmoeting, begrip, samenwerking en innovatie.
- **voor het economische klimaat in Brabant.**
Cultuur heeft economische waarde door werkgelegenheid en bestedingen in de culturele sector zelf, maar ook in het recreatief-toeristische domein. Cultuur is belangrijk om de aantrekkelijkheid van de regio² als vestigingslocatie voor (internationaal georiënteerde) bedrijven en kenniswerkers te vergroten. En bovendien zorgt cultuur voor ontwikkeling van creativiteit, zelfexpressie en ambachtelijk meesterschap – belangrijke voorwaarden voor innovatie.

De culturele rijkdom van Brabant moeten we koesteren, behouden en ontwikkelen. Dit is de motor voor de ontwikkeling van creativiteit en geeft ruimte, kennis en inspiratie aan die mensen die nodig zijn voor de opbouw van de topregio Brabant.

2.1 De urgentie van een gezamenlijke aanpak

Cultuur staat onder druk. De bezuinigingen hebben de kwetsbaarheid van de sector pijnlijk zichtbaar gemaakt. Tegelijkertijd is er in Brabant een breed gedragen besef dat veranderingen in de culturele sector nodig en mogelijk zijn. Het moet *beter, sneller, meer en efficiënter*³, want onze ambities uit de Agenda van Brabant blijven onverminderd hoog.

Om de hervormingen goed te kunnen doorvoeren is het van belang intensiever dan voorheen samen te werken aan cultuur(beleid). Dit willen we met de Cultuuragenda van Brabant bewerkstelligen. We willen een sterk cultuursysteem maken, met een brede basis en een toonaangevende top. Hierin willen we met overheden, culturele ondernemers, onderwijs, bedrijfsleven en publiek vanuit een gedeelde verantwoordelijkheid samenwerken. We zetten er daarmee op in dat cultuur haar rol in de ambitie van innovatieve topregio glansrijk kan invullen en Brabant in 2020 ook op cultureel gebied 'the place to be' is.

---

¹ [Link](#) naar stukken van de Commissie CS van 1 februari, waarvan dit essay onderdeel uit maakte.

² 2009, G. Marlet, *De aantrekkelijke stad*.

³ Bron: *Toekomstbestendige cultuur: kansen voor samenwerking*. Advies door Pon. Zie bijlage 4

3 Onze koers: een sterk cultuursysteem in 2020

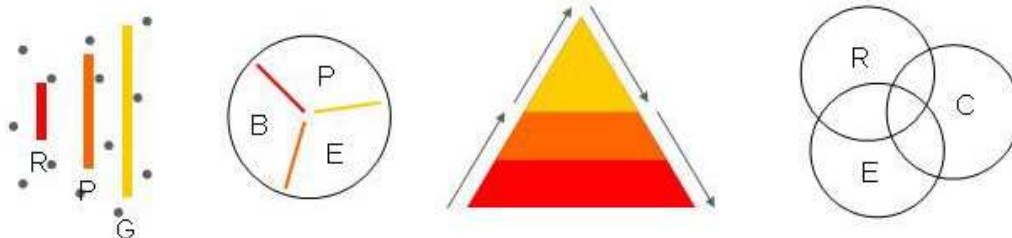
We willen dat Brabant in 2020 beschikt over een culturele sector met een brede basis waardoor Brabanders als vanzelfsprekend kennis maken met cultuur en talenten zich uitgedaagd voelen om zich te ontwikkelen. Er moeten laagdrempelige voorzieningen en programma's zijn die inwoners van Brabant, van jong tot oud, laten kennismaken met en deelnemen aan cultuur.

Én we willen dat de regio bekend staat om de internationaal toonaangevende culturele topactiviteiten die hier plaatsvinden; iconen die Brabant maken tot *a place you want to be*. Om deze ambities te realiseren, kiezen we voor een cultuursysteembenadering.

In de cultuursysteembenadering staan samenhang en verbinding centraal. Want zoals bij een ecosysteem in de natuur is er ook in het cultuursysteem sprake van (soms onzichtbare of indirecte) relaties en verbanden die van essentieel belang zijn om het geheel gezond en veerkrachtig te houden. Een sterk systeem vernieuwt zichzelf en past zich aan nieuwe omstandigheden aan.

In een gezond en sterk cultuursysteem is cultuur vanuit haar intrinsieke kracht verbonden met andere domeinen en zijn er sterke verbindingen tussen de disciplines, tussen basis en top en met het publiek. Het begrip cultuursysteem verwijst naar samenhang op diverse niveaus:

- Tussen rijks-, provincie- en gemeentelijk cultuurbeleid. (R, P, G in schema).
- Tussen erfgoed, beeldcultuur en podiumcultuur en overige (E, B, P in schema).
- In de keten van kennismaken, leren en doen; van basis naar top en vice versa (pijlen).
- Tussen ruimte, economie en cultuur (R, E, C in schema).

Anders dan bij de traditionele benadering van cultuur als een infrastructuur van voorzieningen en organisaties die individueel op haar merites worden beoordeeld, denken we bij een cultuursysteem daarnaast ook in functies en ketens die we van belang achten voor het geheel. Deze manier van kijken leidt op termijn tot andere afwegingen als het gaat over de inzet van middelen. Deze moeten meer gemotiveerd en gewogen worden vanuit de bijdrage die een 'activiteit' (organisatie, programma, project, ...) levert aan de instandhouding en versterking van het systeem.

Om het cultuursysteem in Brabant te versterken, willen we:

van: cultuur als autonoom domein	naar: cultuur verbonden met de Agenda van Brabant
van: cultuurbeleid versnipperd over disciplines	naar: een samenhangende visie op cultuur
van: directief beleid	naar: participatief beleid
van: een organisatiegerichte aanpak	naar: een functiegerichte aanpak
van: aanbodgerichte productie	naar: vraaggerichte productie
van: eenzijdige cultuursubsidie-afhankelijkheid	naar: brede allianties, draagvlak en cofinanciering.

3.1 ... met een brede basis

We willen samenwerken aan een cultureel systeem dat zich overal in Brabant laagdrempelig manifesteert, waardoor cultuur wordt ervaren als een vanzelfsprekendheid. Het is er; het hoort er bij; je maakt er in je directe omgeving kennis mee. Doelen met betrekking tot het creëren van een brede basis zijn:

- Cultuur dicht bij de Brabantse burger. Cultuur is van iedereen en staat midden tussen de burgers. Daar hoort het ook, dichtbij de mensen, want wanneer cultuur zich sterk verhoudt tot de burger/publiek, dan zullen draagvlak en legitimatie vanzelfsprekend zijn. Gemotiveerde vrijwilligers zijn heel belangrijk binnen de cultuursector. Zij zorgen ervoor dat festivals in goede banen worden geleid, kleine musea kunnen voortbestaan, en ons lokale erfgoed wordt doorgegeven. Dat vraagt om ondersteuning en organisatie. De betrokkenheid van de vrijwilligers betekent dat cultuur voor hen dichtbij was en is (psychisch of fysiek).
- Cultuureducatie in doorlopende leerlijnen. De ontwikkeling van de mens staat centraal, door mensen te faciliteren in hun culturele levensloop. En vanuit de basis stelt een doorlopende leerlijn mensen in staat zich te ontwikkelen van cultuurconsument naar amateur-beoefenaar, misschien zelfs talent en uiteindelijk professional.
- Verhalen van Brabant. Door diverse inhoud te koppelen rond een thema of verhaal, zoals bv Van Gogh Brabant of De Liberationroute, ontstaat een programmatische aanpak en worden kansen beter zichtbaar.
- Diversiteit en kleinschaligheid. Er wordt weleens gezegd dat Brabant groots is in kleinschaligheid. Brabant kent een heel sterk verenigingsleven, veel clubs en diepgewortelde lokale tradities. En Brabant heeft een kleinschalig landschap, waarin lokale monumenten sterk worden gewaardeerd en de ontstaangeschiedenis van het landschap vaak nog goed afleesbaar is. Dat willen we koesteren en behouden want het zorgt er mede voor dat cultuur dicht bij de Brabantse burger staat en de basis stevig staat.

3.2 ...en een toonaangevende top

Brabant heeft de ambitie uitgesproken een innovatie topregio te willen zijn met bijbehorend leef- en vestigingsklimaat. Om met cultuur bij te dragen aan die ambitie is het van belang om ook binnen de cultuursector zelf topvoorzieningen en projecten te hebben en een goed gevuld programma van internationaal aansprekende activiteiten. We willen er samen voor zorgen dat talenten zich in onze provincie tot in de top kunnen ontwikkelen. Een top die op internationaal niveau meedoet. Met spraakmakende programma's rond ons cultureel erfgoed en vitale herbestemmingen van cultuurhistorische complexen. Met onderscheidende kunstenaars en creatieve 'hotspots' met aanzuigende werking. Met een creatieve industrie die aansluit op de belangrijke internationale netwerken.

Doelen met betrekking tot een internationaal toonaangevende top zijn:

- Positioneren van de top. Brabant weet haar top onvoldoende te positioneren. We moeten trots zijn op wat we hebben en dat beter delen en wereldkundig maken. Met branding, het etaleren van onze toppers, marketing etc. Internationaal profiel: samenwerking op cultuurgebied ondersteunt de internationale profilering, de economische positie van Brabant en versterkt de sociale binding door het gezamenlijke gevoel van trots te zijn op Brabant. (Dit is volgens PON³ een van de 5 thema's waarop door meer samenwerking grote winst kan worden geboekt ten opzichte van de huidige situatie).
- Europese/internationale strategie. Cultuurbeleid heeft tot op heden weinig internationale strategie gekend. Met 2018 is een start gemaakt om dat te verkennen, maar voor onze top liggen er zoveel kansen buiten Nederland dat we dat steviger neer moeten zetten; wat weerhoudt internationale festivals ervan onze toppers te programmeren, waar zijn op Europees niveau middelen beschikbaar die we nu laten liggen etc.
- Toptalentontwikkeling. Talentontwikkeling kent een breedte-tak maar ook een toptak. Hoe komt talent in Brabant tot ontwikkeling, welke opleidingen hebben we, hoe sluiten die aan bij de praktijk en bij de reeds doorgebroken toppers? Hoe houden we ze hier, of hoe zorgen we dat ze terugkomen of Brabant op de kaart zetten?
- De top die kennis overdraagt/samenwerkt/uitwisselt met de brede basis. Wanneer we inzetten op het creëren en ondersteunen van de top dan mogen we ook iets van hen terugvragen. Zij kunnen een belangrijke rol vervullen in educatie en talentontwikkeling.

4 De strategie; innoveren en verbinden

Innoveren

De gezamenlijke overheden spelen een rol van betekenis om de gewenste veranderingen te realiseren. Daarvoor is het nodig echt intensief samen te werken. Onze culturele actoren hebben de belangrijke sleutel in handen: hebben zij de bereidheid, moed en inventiviteit? Zij zijn het die op zoek moeten naar een nieuwe legitimatie en naar nieuwe wegen. En tegelijk beleven juist zij onrustige en onzekere tijden. Er vallen partijen weg, er komen nieuwe bij, middelen wijzigen door bezuinigingen. Om uit deze impasse te komen, is richting en ruimte nodig. Wie wil veranderen, moet ruimte krijgen om te proberen en leren.

Met de gezamenlijke lange-termijn agenda zetten we een stip op de horizon die richting geeft. Vervolgens willen we ruimte creëren om te zoeken naar nieuwe wegen. Actoren in het Brabantse cultuursysteem moeten kunnen ontdekken welke nieuwe wegen succesvol zijn; experimenteren om innovatie en hervorming in de sector tot stand te brengen. Met de Cultuuragenda van Brabant nodigen we de culturele sector uit om op zoek te gaan naar nieuwe oplossingen van onderop. Van overheden vraagt dit ook een nieuwe werkwijze. We moeten flexibel durven zijn; ruimte creëren; accepteren dat we in een periode van ontdekken zitten, en daar hoort bij dat we soms vallen en weer opstaan. We willen sámen deze verandering maken. R&D in de culturele sector: co-creëren en experimenteren waardoor cultuur zichzelf opnieuw een positie kan verwerven in de samenleving.

Overigens begint innovatie bij het waarderen en koesteren van wat nu al goed gaat, dus ook dat aspect zullen we niet uit het oog verliezen.

Verbinden

De provincie kiest voor een rol als verbinder tussen partijen en stimuleert samenwerking tussen overheden, culturele organisaties, markt en onderwijs. Dat is een natuurlijke rol, omdat we als belangenbehartiger van de regio en gebiedsautoriteit, een helicopterview hebben en lokale belangen bij elkaar kunnen brengen. Met de Brabantse situatie met vijf grote steden die complementair zijn aan elkaar is een goed procesmanagement ook wel nodig. De provincie kan die rol invullen en zich als verbinder opstellen. In die rol wordt de provincie ook door de andere partijen als een belangrijke speler ervaren.

Ook inhoudelijk wil de provincie vooral haar rol pakken als verbinder.

Binnen het cultuursysteem zie je dat zich een basis en top aftekenen. Voor de basis staan vooral de gemeentes aan de lat. Het Rijk pakt juist haar rol in de top. Wij zien als belangrijkste taak voor de provincie juist het verbinden van deze basis en top. Door de basis te ondersteunen en de top te stimuleren. En door beide bijeen te brengen rond gezamenlijke thema's en de gezamenlijke verantwoordelijkheid om de ketens op weg van basis naar top te realiseren.

Maar ook als verbinder van cultuur met de domeinen ruimte, economie en sociaal.

Verbindingen dragen bij aan de veerkracht en de verankering van cultuur in de samenleving. En cultuur kan daar met haar intrinsieke waarden als verbeeldingskracht en creativiteit makkelijk bruggen tussen slaan.

5 Samen voor de Cultuuragenda van Brabant van 2020

Om de ambitie van een robuust, veerkrachtig en toekomstbestendig cultuursysteem te realiseren, is samenwerken een voorwaarde. Met de Cultuuragenda van Brabant willen we samenwerking bevorderen met en tussen overheden, culturele ondernemers, onderwijs, bedrijfsleven en publiek. Niemand kan immers de benodigde verandering in zijn eentje realiseren én iedereen heeft er baat bij als het ons lukt. En in samenwerking ligt de erkenning van ieders kracht, gezamenlijke doelen en gedeelde verantwoordelijkheid.

De Cultuuragenda van Brabant voor 2020 biedt een overstijgend kader voor cultuur in en cultuur vóór Brabant. We hebben hierover overlegd met onze BrabantStadpartners en met de provinciale instellingen Cubiss, BKKC, Kunstbalie, Erfgoed Brabant en het Vrijetijdshuis⁴. Met de stip op de horizon in 2020 presenteren we een perspectief waar diverse partijen zich in kunnen herkennen. De Cultuuragenda geeft richting en nodigt uit om mee te doen. Doordat de agenda flexibel is, biedt het ruimte aan partijen om vanuit de bestaande situatie toe te groeien naar meer intensieve samenwerking in de toekomst – op zo'n manier dat de keuzes die partijen in het veld (overheden en culturele ondernemers) maken, logisch in elkaar passen en de benodigde samenhang ontstaat. Door groeiende betrokkenheid van een groeiende groep stakeholders en door nieuwe samenwerkingen groeit het draagvlak voor cultuur in Brabant.

Doelen met betrekking tot het bevorderen van de samenwerking en samenhang zijn:

- Samenwerken aan inhoud; er zijn zoveel thema's die voor iedereen van belang en toepassing zijn. De een meer urgent dan de ander, maar allen zijn ze gebaat bij een brede blik en gedeelde zorg. Thema's die uit de beleidsplannen en gesprekken naar voren komen, betreffen talentontwikkeling, sociale netwerken, wat de rol is die de overheid heeft in cultuur, welke financieringsvormen gebruikt kunnen worden, wat te doen met cultureel vastgoed en waar zitten de knoppen waaraan gedraaid kan worden om de cultuursector vitaal te houden?
- Nog al te vaak wordt communicatie vanuit iedere partij apart georganiseerd. De gezamenlijke profilering en marketing van partijen in BrabantStad en 2018Eindhoven | Brabant laat zien dat dit anders kan. Met gezamenlijke marketing en profilering kan het cultuuraanbod beter gepresenteerd worden, het draagvlak worden vergroot, meer publiek worden bereikt, lasten op het communicatiebudget kunnen lichter worden gemaakt of samen worden gedragen. Dat leidt tot een efficiënte uitvoering van het cultuurbeleid en een duidelijke profilering van Brabant (binnen en buiten Brabant). (Dit is volgens PON³ een van de 5 thema's waarop door meer samenwerking grote winst kan worden geboekt ten opzichte van de huidige situatie.)
- We willen complementariteit; samen voor Brabant. Elke regio kent zijn eigen profiel, vaak zijn die al van oudsher zichtbaar. In "2018"-verband zijn die profielen voor de BrabantStadpartners beschreven. Belangrijkste idee is dat niet alles overal hoeft te zijn; Niet elke stad hoeft bijvoorbeeld sterk te zijn in beeldcultuur, als we Brabantbreed

---

⁴ We hebben de uitvoeringsorganisaties vanuit hun expertise van het Brabantse culturele veld en vanuit hun intermediaire rol betrokken. We hebben een eventuele toekomstige rol van de uitvoeringsorganisaties in het cultuursysteem buiten het gesprek gehouden omdat daarvoor eerst het nut en noodzaak-onderzoek moet worden afgerond.

maar voldoende aanbod hebben en hoe breder dat aanbod is, hoe beter. Om dat te kunnen bereiken en bespreken moet je elkaar vertrouwen en elkaar zaken gunnen.

- Meer samenhang en samenwerking in cultuuraanbod tussen steden én regio. De stad heeft vanouds meer cultuurvoorzieningen dan de regiogemeenten. De samenhang zal in de nabije toekomst zelfs nog sterker worden; voorzieningen in de regio staan vaak onder druk en nemen af waardoor de afhankelijkheid van de stad groter kan worden; maar ook andersom, dat wanneer er in de stad voorzieningen verdwijnen, de ketens in de hele regio onder druk kunnen komen te staan. Door meer samen te werken kunnen burgers in de regio ook in de toekomst effectief worden bediend. (Dit is volgens PON³ een van de 5 thema's waarop door meer samenwerking grote winst kan worden geboekt ten opzichte van de huidige situatie.)
- Samenwerking vanuit ieders eigen rol. Door elkaars rol te kennen en onderkennen wordt samenwerking bevorderd.
- Kennis vergaring en goede informatievoorziening. Kennis is een randvoorwaarde voor het ontwikkelen en onderbouwen van onze gezamenlijke missie. Door kennis kunnen we anticiperen op ontwikkelingen. Kennis over cultureel Brabant is tot op heden zeer versnipperd, voor de cultuursector biedt dit kansen voor hernieuwde samenwerking. (Dit is volgens PON³ een van de 5 thema's waarop door meer samenwerking grote winst kan worden geboekt ten opzichte van de huidige situatie.)
- Gezamenlijke lobby organiseren. Dit begint met het stimuleren van het zelforganiserend vermogen. Het culturele veld kent nog een grote versnippering. Door de sector aan te spreken op het organiserend vermogen willen we stimuleren en ondersteunen dat er een gedragen belangenvertegenwoordiging tot stand komt. Zodat toekomstige opgaven beter te adresseren zijn en de sector haar wensen en visie steviger kan neerzetten. Pas wanneer dan duidelijke richting wordt gekozen, kan dit namens alle Brabantse partijen bij het Rijk worden geagendeerd.

5.1 De partijen die een rol hebben

Provincie

De provincie staat op enige afstand van de praktijk en van het rijksbeleid. In relatie met de B5 kan de provincie de partij zijn die de dynamiek aanjaagt door er boven te hangen en waar nodig de kar trekt. Binnen de samenwerking is dat niet gelijk aan 'het laatste woord' hebben, maar eerder het bindmiddel te zijn. Die procesrol staat los van de inhoud, waar de provincie op eigen gezag accenten kan leggen.

Met een programmatische sturing kan de provincie flexibel en met de juiste timing inspelen op de veranderingen die zich in de samenleving voordoen en de haalbaarheid vergroten van de activiteiten die in de programma's door samenwerking met anderen tot stand komen.

De meerwaarde is dat de inzet van de provinciale middelen bij derden investeringen losmaakt en/of dat de inzet van provinciale middelen als cofinanciering de initiatieven van derden haalbaar maken. Het kan ook zijn dat voor een snel resultaat of specifieke uitkomst juist geen cofinanciering van derden gewenst of noodzakelijk is.

Deze programmatische aanpak is niet nieuw binnen de provinciale organisatie, het is eerder toegepast in andere beleidssectoren. Binnen de cultuursector is een programmatische aanpak wel nieuw.

Deze aanpak biedt de mogelijkheid van tussentijdse sturing, maar het is ook een nieuwe vorm van bestuurlijke samenwerking. Ook andere partijen kunnen immers bijsturen. Zo'n gemengde financiering sluit aan bij de netwerkorganisatie die in de beeldvormende notitie wordt bepleit.

De provincie ziet voor zichzelf een rol als alliantiemanager en wil naast subsidiëren ook meer investeren. Stuurde de provincie vanouds door te interveniëren met financiën en doet ze dat voortaan via netwerken, dan betekent dit dat sturing op de maatschappelijke effecten niet alleen vanuit de kern van de provincie gebeurt, maar ook in relatie met andere partijen. Dat heeft tot gevolg dat de output minder in één hand gehouden kan worden en dat verantwoordelijkheden meer divers en variabel worden. (*Bron; analyse van PON³*)

BrabantStad

De BrabantStadpartners tezamen willen een internationaal concurrerend en duurzaam groeiend stedelijk netwerk vormen met een blijvende positie in de top van Europese kennis- en innovatieregio's⁵. Dat cultuur daarbij belangrijk is, wordt onderstreept met de gezamenlijke kandidaatstelling voor de titel Culturele Hoofdstad van Europa. De logische vervolgstap van deze samenwerking is om toe te werken naar meer samenhang in het cultuurbeleid van de zes partners. Op die manier bouwen we samen aan een cultuursysteem voor Brabant.

Vanuit de praktijk blijkt er behoefte om elkaars kennis en kunde te bundelen en benutten. Bijvoorbeeld over creatieve industrie, toerisme en vrije tijd, levenslang leren/ doorlopende leerlijnen, museabeleid en collecties, de bibliotheek-van-de-toekomst, nieuwe financieringsvormen, rol(-len) van de overheid.

VBG | overige Brabantse gemeenten

De Cultuuragenda van Brabant strekt zich uit tot buiten de vijf grote steden en gaat ook de overige gemeenten van Brabant aan. Denk bijvoorbeeld aan de rol die de lokale overheden vervullen in het creëren van een basis in het culturele systeem: de muzieklessen, cultuureducatie op scholen, amateurtoneel, de heemkundekringen, bibliotheken, enzovoorts. Zonder die basis, is er weinig voedingsbodem voor een top.

In de huidige taakverdeling bieden de provinciale steuninstellingen bkbc, Kunstbalie en Erfgoed Brabant met name buiten de grote steden ondersteuning bij cultuur(beleid). De agenda Krachtig Bestuur biedt een opstap om met de Brabantse gemeenten in gesprek te gaan over de wijze waarop de lokale overheden en de provincie vanuit een gedeelde verantwoordelijkheid in de toekomst samen kunnen werken ten behoeve van een stevige culturele basis in onze provincie.

Culturele veld (ondernemers, belangenbehartigers/ C10, onderwijs)

Het veld is primair verantwoordelijk voor de eigen ontwikkeling. Overheden en anderen kunnen kaders bieden, bemiddelen en faciliteren. Met de Cultuuragenda van Brabant willen we de sector helpen om haar nieuwe positie in de samenleving te vinden. Een goede onderlinge verstandhouding met respect voor ieders rol en verantwoordelijkheid is daarbij belangrijk.

---

⁵ Deze ambitie is vastgelegd in de *Strategische Agenda BrabantStad 2020*.

Bedrijfsleven

Wanneer de private en publieke sector de handen ineen slaan voor cultuur, kunnen zij samen krachten ontwikkelen die nu nodig zijn voor behoud en ontwikkeling. Op verschillende plekken is en wordt onderzoek verricht naar de potentie hiervan.

We zullen onderzoeken of een 'Brabants model' van particuliere betrokkenheid ontwikkeld kan worden; het bedrijfsleven dat gebaat is bij een bruisend cultureel klimaat; vanuit een gedeelde verantwoordelijkheid; als 'stakeholder' in plaats van 'shareholder'; financieel bijdragen aan het systeem (versus sponsoring van individuele spelers, projecten of activiteiten).

Publiek

Uiteindelijk bestaat cultuur bij de gratie van belangstelling en erkenning van publiek en gaat het over legitimatie en draagvlak. Vanuit het systeem geredeneerd, moet de vraag een meer sturende werking krijgen; daarmee krijgt ook het publiek een positie in het geheel.

We streven er ook naar om het gesprek over de Cultuuragenda van Brabant ook open te stellen voor de geïnteresseerde burger, en blijkt ons onderzoek via het Brabantpanel⁶ blijkt deze geïnteresseerde Brabantse burger ook echt te bestaan. Maar liefst 88% van de Brabanders zegt kunst en cultuur belangrijk te vinden voor de ontwikkeling van kinderen en 70% vindt het voor zichzelf belangrijk. We werken daarom aan een digitaal platform. Op een gerichte vraag aan leden van het Brabantpanel of zij bereid zijn om mee te denken en praten over cultuur in Brabant, bleek het merendeel bereid om via verdiepende vragenlijsten deel te nemen.

De Zuiderwaterlinie is een mooi voorbeeld van een project wat in lijn met het gedachtegoed van de Cultuuragenda tot stand komt. Het is een echte cocreatie. In Hoofdstuk 6 wordt dit voorbeeld toegelicht, in Hoofdstuk 7 zal het regelmatig worden aangehaald om te laten zien op welke wijze de provincie in dit project al invulling geeft aan elementen uit de Cultuuragenda.

⁶ Bron: *Toekomstbestendige cultuur: kansen voor samenwerking*. Advies door Pon. Zie bijlage 4

6 Voorbeeld

De Zuiderwaterlinie is een bijzonder ruimtelijk en vooral Brabants fenomeen dat we naast de Nieuwe Hollandse Waterlinie willen positioneren. De ZW-linie vormde de scheidslijn tussen de noordelijke en de zuidelijke Nederlanden, tussen het protestante Noorden en het katholieke Zuiden, tussen Spaans en Staats, tussen hoog en laag Brabant. Deze scheidslijn loopt nu als een historisch kralensnoer dwars door Brabant en heeft de potentie een Verhaal van Brabant te vertellen. De aanpak van de ZW-linie biedt een uitstekend uitgangspunt om te bouwen aan de ontwikkeling van de Brabantse woonomgeving. We zien de brede aanpak als motor voor gebiedsontwikkeling, restauratie, herontwikkeling en vrijetijdsbesteding/erfgoedtoerisme.

De NHW-linie heeft (inter-)nationale allure en staat op de Voorlopige Lijst Werelderfgoed en kan vanaf 2016 definitief op de Werelderfgoedlijst worden geplaatst. Dit kan versterkend werken voor de koppeling met de Zuiderwaterlinie.

Vanuit een gedeelde verantwoordelijkheid...

Er zijn al veel partijen in Brabant betrokken, dit komt mede doordat er in de projectaanpak diverse lokale initiatieven zijn samengebracht. Initiatieven van gemeenten, waterschappen, terreinbeheerders, ondernemers en betrokken burgers. De provincie heeft, mede vanuit haar eigen opgaven vanuit Landschappen van Allure Brabantse Wal en de gebiedsopgave Waterpoort, een rol als verbinder ingenomen. Zo zijn overheid, onderwijs, ondernemers en omgeving betrokken en verbonden. Daarbij is kennisdeling een erg belangrijke randvoorwaarde. De kennis van de linie wordt gedeeld via zuiderwaterlinie.nl.

...werken we aan het cultuursysteem...

In de programmatie staat de samenhang op diverse niveaus centraal. De relatie met ruimte, natuur en landschap is ook evident gezien de vestingsteden, forten, verdedigingswerken en inundatiegebieden. De relatie met economie zit vooral in het thematische concept van de Zuiderwaterlinie waarmee de vrijetijdsector geïnspireerd en uitgedaagd wordt in te stappen in het project.

.. met een brede basis en een toonaangevende top.

De basis ligt bij initiatieven die van onderop zijn gekomen, hierdoor is de kleinschaligheid en eigenheid van elk van de locaties goed in beeld gebleven en zijn de opgaven dicht bij de lokale bevolking gebleven, wat weer een grote betrokkenheid (bv als vrijwilliger) tot gevolg heeft. Dit terwijl het geheel, waarbij de individuele locaties in een bredere context zijn geplaatst, juist internationale allure heeft.

Voorheen zouden we met een subsidieregeling individuele initiatieven hebben ondersteund. Nu zetten we met een programmatie proactieve aanpak in op de samenhang der dingen. Hierdoor komen ook andere aspecten, zoals nieuwe financieringsstrategieën en landkunst ineens in beeld.

7 Strategie en inhoudelijke kaders voor de provinciale rol

De provincie is zich bewust van haar bescheiden positie in het culturele domein, maar juist als verbinder kan zij een hele belangrijke rol spelen. In dit hoofdstuk lichten we toe wat we daar onder verstaan en hoe wij onze rol in die gezamenlijke ambitie willen invullen. Enkele voorbeelden illustreren dat, maar ze zijn niet uitputtend, want we willen ze juist in samenhang met onze collega-overheden bespreken, afstemmen en verder invullen; “Wat doe jij, wat doe ik én hoe kunnen we er voor zorgen dat dat bij elkaar aansluit en elkaar versterkt en we het beste voor Brabant doen?”

7.1 Provincie als procesmatige verbinder

De provincie kiest voor een rol als verbinder tussen partijen en stimuleert samenwerking tussen overheden, culturele organisaties, markt en onderwijs. Dat is een natuurlijke rol, omdat we als belangenbehartiger van de regio en gebiedsautoriteit, een helicopterview hebben en lokale belangen bij elkaar kunnen brengen.

- We stimuleren samenwerking tussen culturele organisaties (bv de intensivering van de samenwerking van Brabantse festivals), gemeenten (bv programmering over gemeentegrenzen heen, culturele hoofdstad), bedrijfsleven (cultureel ondernemerschap) en onderwijs.
- Wij stimuleren en faciliteren de samenwerking in de Cultuuragenda en zijn daar zelf een gelijkwaardige partij in. We stimuleren dat we de cultuur beleidsagenda's gelijkschakelen en samen inhoud geven (ook thematisch) en ieder op de geëigende momenten vaststellen.
- Wij dragen het besef uit dat we samen, vanuit ieders eigenheid en complementariteit, meer kunnen bereiken voor cultuur in Brabant.
- Wij zoeken actief naar nieuwe betrokkenen bij het Cultuursysteem en nieuwe allianties. We zijn gestart met de BrabantStadpartners omdat daar een goede basis lag, waardoor we in deze korte termijn een gezamenlijke agenda konden formuleren. Maar we willen heel graag dat andere overheden (VBG), belangenvertegenwoordigers, ondernemers, onderwijs en publiek meedoen en zullen hen actief benaderen. We ontwikkelen een communicatiestrategie, waarbij we met een heldere videoboodschap de uitnodiging verspreiden en uitleggen wat de Cultuuragenda beoogt.
- Wij dragen eraan bij dat de kennis op het gebied van Cultuur op orde is en blijft. We zetten daarvoor een stevige kennis- en expertisestructuur in en ontwikkelen o.a. een cultuurmonitor. De provincie heeft met 'BrabantKennis' het initiatief genomen om kennis te bundelen, te benutten en verder te ontwikkelen³. Door elkaar eveneens op cultureel vlak te vinden in een kennisnetwerk, kunnen gezamenlijke kennisvragen sneller én beter beantwoord worden.

Hier gaat het om het gebruik van fundamentele kennis uit wetenschappelijk onderzoek, van toegepaste kennis over bijvoorbeeld nieuwe verdienmodellen en

conceptontwikkeling én om het gezamenlijk aanvliegen van kennisvragen voor de transitie van cultuur. Dat leidt tot efficiënter en beter cultuurbeleid.

Hoe zit dat bij de Zuiderwaterlinie?

Voor ontsluiting van de kennis over de Zuiderwaterlinie, is een website ingericht; [www. zuiderwaterlinie.nl](http://www.zuiderwaterlinie.nl) Die is gekoppeld met de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Er wordt onderzocht of alle, nu nog gefragmenteerde kennis over militair erfgoed via de Brabant Cloud kan worden gekoppeld en ontsloten. Dan zou echt een grote slag gemaakt kunnen worden. Voor de laagdrempelige kennisontsluiting richting het publiek, en voor branding van de linie, is een Suske en Wiske strip gemaakt over de linie. De provincie kan juist in dit soort overkoepelende zaken een rol spelen.

- Wij ontwikkelen een platform Cultuur in Brabant. Voor kennisdeling, informatievoorziening, dialoog en discussie. Zowel digitaal als fysiek. In elk geval rond thema's die PON heeft aangehaald als kansrijke samenwerkingsonderwerpen. In de tekst werd al diverse malen aangehaald op welke thema's PON denkt dat de grootste winst te behalen is door samen te werken; Internationaal profiel, Kennis, Communicatie, Vijf stedelijke cultuurregio's en Sectoroverstijgende samenwerking. Wij zullen met de andere partners aan tafel gaan om te verkennen of we langs deze thema's het proces van intensievere samenwerking vorm kunnen geven.
- Wij stimuleren het zelforganiserend vermogen om belangenbehartiging te verzekeren. Het culturele veld kent nog een grote versnippering. Door de sector aan te spreken op het organiserend vermogen willen we stimuleren en ondersteunen dat er een gedragen belangenvertegenwoordiging tot stand komt. Zodat toekomstige opgaven beter te adresseren zijn en de sector haar wensen en visie steviger kan neerzetten.
- Wij faciliteren een gezamenlijke lobby richting het Rijk en agenderen op basis van gedeeld besef. Wanneer het ons lukt de komende jaren zo intensief samen te werken dat we echt over een Brabantse Cultuuragenda praten, dan kan de provincie haar rol invullen door de gezamenlijke lobby richting het Rijk te faciliteren.

En hoe zit dat bij de Zuiderwaterlinie?

Bij de Nieuwe Hollandse Waterlinie speelt de nominatie voor de UNESCO Werelderfgoed. Aangezien we daar partner in zijn, bereiden we samen met het Rijk en 4 andere provincies het nominatiedossier voor. Door dat gezamenlijk te doen, worden onze kansen een stuk groter, want ons geluid klinkt verder. De provincie speelt een belangrijke rol omdat zij tussen de lokale initiatieven en Rijk instaat en makkelijk aansluiting vindt bij beide. En dat biedt meteen kansen om ook de ZW-linie regelmatig onder de aandacht te brengen.

7.2 Provincie als inhoudelijke verbinder

Binnen het cultuursysteem zie je dat zich een basis en top aftekenen. Voor de basis staan vooral de gemeentes aan de lat. Het Rijk pakt juist haar rol in de top. Wij zien als belangrijkste taak voor de provincie juist het verbinden van deze basis en top. Door de basis te ondersteunen en de top te stimuleren. Door beide bijeen te brengen rond gezamenlijke thema's en de gezamenlijke verantwoordelijkheid om de ketens op weg van basis naar top te realiseren.

- De provincie wil gezamenlijk zoeken naar de oplossingen van de toekomst, door middel van cocreatie, innovatie en experiment, ook in basis en top. De huidige

samenleving vraagt om flexibiliteit, dynamiek, ruimte om te groeien en ruimte om te leren. Daar willen we op reageren en in mee kunnen denken, met pilots en experimenten, binnen de kaders van de Cultuuragenda.

- Wij zetten de intrinsieke waarden van cultuur, zoals verbeeldingskracht, in om (ook in andere domeinen) creativiteit in processen te brengen. Daar zal cultuur ook zelf bij gebaat zijn, want zo ontstaan cross-sectorale projecten, die cultuur beter verankeren in de samenleving.
- Wij verbinden cultuur expliciet met onze opgaven op het gebied van economie (innovatie, creatieve industrie, design, werkgelegenheid en vrijetijdseconomie); ruimte (ruimtelijke kwaliteit, leegstand en gebiedsontwikkeling); sociaal (leefbaarheid, gezondheid, sport); en internationalisering (Brabant als Europese topregio). Die lijn is de afgelopen jaren al wel ingezet, maar wij willen hem sterk intensiveren, omdat we zien dat juist daar de meerwaarde ligt waarmee cultuur invulling kan geven en een bijdrage kan leveren aan de doelen uit de Agenda van Brabant.
- Wij vinden samenhang in de functieketen van groot belang. We maken bij alles wat we doen de overige ketenschakels inzichtelijk en borgen ze. De keten van functies – kennismaken, verkennen, ontwikkelen, experimenteren, produceren, overdragen en excelleren – zorgt ervoor dat de Brabantse burger de kans krijgt een leven lang te leren. Hiervoor is het van belang dat de functieketen vraaggestuurd is ingevuld. Het heeft geen zin te investeren in talentontwikkeling als er daarna niets mee kan worden gedaan. Die afweging zullen we voortaan altijd inbrengen in het gezamenlijke gesprek, zodat we samen met onze partners zorgen voor een goedgevulde functieketen.
- Wij gaan meer programmatisch werken; vanuit langere termijn visie met meervoudige beleidsdoelen en als het even kan aansluitend bij praktische initiatieven van onderop.

En hoe zit dat bij de Zuiderwaterlinie?

Wanneer het zo'n groot programma betreft, mag duidelijk zijn dat dat niet in twee jaar kan worden afgerond. Juist de lange termijn visie is voor dit soort complexe systemen onontbeerlijk. Binnen die visie is er ruimte om mee te bewegen met wat onderweg wordt tegengekomen. De scope loopt nu tot 2020, maar indien de Zuiderwaterlinie inderdaad werelderfgoedstatus krijgt, dan wordt het zelfs een blijvende verantwoordelijkheid. Dan is het fijn dat er nu een goede basis ligt en een nauwe samenwerking.

- Wij zoeken naar financiële modellen die meer ruimte bieden voor een flexibele invulling. We zoeken daarbij naar nieuwe methodes om cofinanciering te vergemakkelijken. We werken aan een palet van op ondernemerschap afgestemde financieringsvormen – denk aan fondsonwikkeling, Brabantfonds (breder dan cultuur), crowdfunding en bundeling van mandaatregelingen. En wanneer cultuur zich steviger verhoudt tot de andere domeinen dan zullen ook de mogelijkheden van nieuwe verdienmodellen toenemen.

7.3 De provincie ondersteunt de basis

De belangrijkste verantwoordelijkheid voor de basis ligt op gemeentelijk niveau. Zij zorgen ervoor dat er basisvoorzieningen zijn. De provincie ondersteunt en verbindt de initiatieven. Waar zij bijvoorbeeld zorgen voor de exploitatie van podia, gezelschappen musea, heemkundekringen, en cultuureducatie, dragen wij op bescheiden wijze bij door o.a. in te zetten op buurt- en wijkcultuur en talentontwikkeling.

- De provincie zet in op buurt- en wijkcultuur vanuit brede provinciale blik, omdat het cultuur dicht bij de mensen brengt, en daarmee dieper in de samenleving verankert. Wij willen graag dat dergelijke Community Art projecten zoveel mogelijk mét of dóór publiek tot stand komen. Daarom zullen we dit denkmodel mee uitdragen. Wij willen, samen met het Prins Bernhard Cultuurfonds een visie op de praktijk rond community arts tot stand brengen en de goede voorbeelden uitdragen en nieuwe partijen betrekken. Ook in de relatie amateur-professional kan buurtcultuur van belang zijn.
- Daarnaast zoekt de provincie instrumenten die de betrokkenheid van burgers stimuleren; als publiek, vrijwilliger of investeerder. Adequate informatievoorziening is een onderwerp wat daarbij eerder al randvoorwaardelijk is gebleken, omdat men de burger moet weten te vinden en bereiken (denk aan Uit in Brabant voor publiek, Voor de Kunst voor nieuwe financiering etc.).

En hoe zit dat bij de Zuiderwaterlinie?

Doordat zoveel mogelijk is aangesloten bij bestaande initiatieven, zijn burgers op sommige onderdelen al actief en betrokken. Daar is het vooral een kwestie van opletten dat zij niet het gevoel krijgen dat het project is ‘overgenomen’. Verder worden er in het kader van de Nieuwe Hollandse Waterlinie pilots gedaan (in het kader van het EU-programma SHARE) over het betrekken van vrijwilligers bij het beheer van erfgoed. Die ervaringen worden natuurlijk gebruikt en gedeeld als ze succesvol blijken.

- De provincie bevordert een betere aansluiting tussen productie en presentatie, vraag en aanbod. Er zal naar mogelijkheden worden gezocht op welke wijze dat kan worden vormgegeven en daar zal mee worden geëxperimenteerd. Dat kan bijvoorbeeld variëren van opensource programmering tot het beschikbaar stellen van middelen aan podia in plaats van aan gezelschappen. Maar mogelijk ook behoefte- en smaakonderzoek. Juist dit is een onderwerp wat vraagt om een gezamenlijke visie.
- Wij bevorderen cultuureducatie en zetten, complementair aan Rijk, in op levenslang leren met doorlopende leerlijnen. De mens centraal in cultuurbeleid; culturele levensloop. Het onderwijs, zowel primair als voortgezet, is een logische omgeving om kinderen kennis te laten maken met cultuur. Onze ambitie is dat kinderen via een doorlopende leerlijn culturele competenties ontwikkelen. Cultuureducatie op school vormt de eerste fase van de culturele loopbaan. De keten van functies die daarop volgt – van kennismaken, verkennen, ontwikkelen en experimenteren, naar produceren, overdragen en excelleren – zorgt voor de vanzelfsprekendheid voor mensen om zich cultureel te ontwikkelen.

En hoe zit dat bij de Zuiderwaterlinie?

Vanuit het Interreg project wordt een educatief project ontwikkeld. De film (met Jack Wouterse) is gereed het lespakket is in afronding. Erfgoed Brabant heeft dit samengesteld. Zij nemen het ook op in hun aanbod aan erfgoededucatie. Dat is goed, want juist voor de volgende generatie proberen we dit verhaal levend en zichtbaar te houden. Maar het is ook van belang (jong) volwassenen te betrekken, daarom gaan we in gesprek met de KMA (sinds kort universitaire opleiding, met hoogleraar Militaire Geschiedenis) en NHTV, om te kijken hoe we daar invulling aan kunnen geven.

- Wij werken aan verhalen van Brabant en sluiten daarmee aan bij het Uitvoeringsprogramma Vrijtijdseconomie. Met Verhalen van Brabant worden de regionale identiteiten van Brabant beleefbaar gemaakt, zoals ook staat beschreven in het Uitvoeringsprogramma Erfgoed en het Uitvoeringsprogramma Vrijtijdseconomie. Cultuur kan daar met inhoud (interessante verhalen van erfgoed en kunst) en verbeeldingskracht (het Verhaal op aantrekkelijke wijze brengen) een belangrijke bijdrage leveren.
- Wij dragen bij aan behoud, restauratie en collectievorming vanuit visie op mogelijke bijdrage aan Verhalen van Brabant en brengen zo de woonomgeving tot leven. Bij afweging van onze inspanningen zullen wij bewuster dan voorheen kijken naar Het verhaal waaraan het een bijdrage levert of in de toekomst kan leveren.
- Wij ondersteunen talentontwikkeling in de breedte. Doordat we in educatie de mens centraal zetten geven we iedereen in Brabant de kans zijn of haar talent te ontdekken en te ontwikkelen. Hiervoor is het van belang dat de ketens goed op elkaar aansluiten, mensen moeten als vanzelf een volgende stap kunnen maken.
- Wij zetten in op verbinding tussen basis- en topcultuur. We stimuleren dat onze topspelers een rol vervullen voor de basis door op het gebied van educatie een rol te pakken. Wij stimuleren dat elke topinstelling dat doet, maar zullen dat ook in onze ondersteuning van de top als voorwaarde meenemen.

7.4 De provincie stimuleert de top

De provincie geeft vanuit haar brede blik een kwaliteitsimpuls. Wij vinden het van belang daarmee aan te sluiten bij lokale profielen, omdat daar de kans ligt de complementariteit op te zoeken. Elke stad heeft zijn eigen profiel, maar samen zijn we Brabant en hebben we een heel divers palet. En met 2018Eindhoven|Brabant en de ambities uit de Agenda van Brabant in gedachten ondersteunt de provincie enkele toptalenten bij hun internationale doorbraak en de ontwikkeling van Brabantbrede toprojecten zoals Van Gogh Brabant.

- Wij gaan het culturele aanbod i.s.m. MERK Brabant en het Uitvoeringsprogramma Vrijtijdseconomie beter op de kaart zetten. Brabant weet zich op dit moment op internationaal niveau onvoldoende te profileren. Door Brabantbrede branding, etalageprogramma's en gezamenlijke marketing willen we dat verbeteren.

- Wij zetten, mede daarom, ook uit volle overtuiging in op 2018 Brabant. En zien “2018” als middel om onze ambities te verwezenlijken.
- Wij ontwikkelen een internationale strategie, ook als we de titel van culturele hoofdstad niet krijgen. Daarvoor onderzoeken we de internationale kansen, mogelijkheden en obstakels voor cultuur. We organiseren een denktank cultuur en internationalisering. Deze denktank moet een netwerk opbouwen, hier en in Brussel. Doel is zowel beleidsinformatie als fondsen en concrete acties te genereren.

En hoe zit dat bij de Zuiderwaterlinie?

De linies hebben van zichzelf al een grote internationale allure. Aansluiting bij Europa is enorm belangrijk, enerzijds omdat daar middelen zijn, anderzijds omdat daar een enorme markt ligt voor toerisme. Vanuit de Nieuwe Hollandse Waterlinie is er al een uitgebreid internationaal netwerk, daar kan bij worden aangesloten. En tussen '09-'13 is de Zuiderwaterlinie zelf ook al internationaal aangehaakt bij Interreg IVa. Hier is een nieuwe wereld te winnen, maar het is voor iedereen nog wat zoeken, dan is het fijn gezamenlijk op te trekken en ervaringen te delen.

- Wij ondersteunen enkele toptalenten bij hun (inter-)nationale doorbraak. De provincie vindt het belangrijk dat talent in Brabant wordt opgeleid en uitgedaagd om zich er verder te ontwikkelen. Talentontwikkeling gaat om het stimuleren en ondersteunen van individuele talenten zodat zij zich optimaal kunnen ontplooiën. In de culturele levensloop vormt ‘experimenteren’ voor talentontwikkeling een belangrijke schakel. Dit is het omslagpunt waar talent tot bloei komt en haar beloftes waarmaakt. Wij willen talentontwikkeling stimuleren door hen de ruimte te geven te ‘experimenteren’.
- Wij willen onze betrokkenheid bij Brabantse topmusea vergroten en hen stimuleren kennis over te dragen en samen te werken met brede basis (kleine en middelgrote musea).
- Wij stimuleren de (her-) ontwikkeling van enkele iconen. We doen dat bijvoorbeeld al binnen het programma Grote Erfgoedcomplexen. Bij deze herbestemmingen streven we ernaar deze openbaar toegankelijk te maken, zodat het verhaal van de geschiedenis van de plek wordt verteld. Maar ook bij herontwikkelingen in de spoorzones stimuleren we dat belangrijke iconen bewaard blijven. We willen dat Brabant haar ruimtelijke iconen kent. Soms zijn dat nieuwe iconen, maar wij zien vooral een provinciale rol om van de oude iconen nieuwe iconen te maken. Die aantrekkelijk zijn in het landschap en een bijdrage leveren aan de ruimtelijke kwaliteit.

8 Operationalisering

Voor wat betreft de status en operationalisering van de Cultuuragenda zijn twee uitgangspunten van belang.

- 1) De Cultuuragenda van Brabant voor 2020 begint niet “from scratch”. We hebben te maken met vigerend cultuurbeleid en dat respecteren we. Uitgangspunt is dat we bestaande kaders erkennen. Met de komst van de Cultuuragenda verandert het cultuurbeleid in Brabant daarom niet van de ene op de andere dag. We beogen met de Cultuuragenda van Brabant een stip op de horizon te plaatsen waardoor we bewerkstelligen dat we gaandeweg met steeds meer stakeholders onze schouders zetten onder dat gezamenlijke beeld en samen gaan werken aan de toekomst van cultuur in Brabant om een meer intensieve samenwerking of zelfs integraal cultuurbeleid tot stand te brengen waarbij ieders inzet steeds meer logisch op elkaar volgt en in elkaar past.

Voor de provincie vormt deze notitie het kader voor het eigen cultuurbeleid 2013-2016, gelijktijdig is het een agenda voor verandering en flexibiliteit.

- 2) De Cultuuragenda van Brabant gaat niet over geld. Het primaire doel is om samenhang te brengen in de wijze waarop middelen worden ingezet.

Voor de financiering geldt dat we in het huidige tijdsgewricht al trots zijn wanneer de huidige financiers van cultuur in Brabant – overheden, fondsen en bedrijven die via sponsoring bijdragen – zich achter de gezamenlijke ambitie scharen en blijven doen wat ze doen. Daarmee voorkomen we nieuwe bezuinigingsrondes. Gesprek moet vervolgens gevoerd gaan worden hoe we deze middelen in de toekomst kunnen inzetten om die bruisende, robuuste en toekomstbestendige cultuursector in Brabant te bewerkstelligen. Kansen benutten die door samenwerking ontstaan.

8.1 En hoe nu verder

De Cultuuragenda van Brabant is *een agenda van ons allemaal*; overheden, culturele veld, onderwijs en bedrijfsleven. Er komt (vooralsnog) dan ook geen provinciaal uitvoeringsprogramma Cultuuragenda. We kunnen nu namelijk nog geen blauwdruk geven van hoe we deze ambitie realiseren. Bovendien kunnen de bevindingen op de geëigende momenten hun weerslag vinden in Provinciaal beleid.

De komende tijd zal de provincie zich inspannen om:

- a. Een groeiende groep van mede-eigenaren van de Cultuuragenda te realiseren; *wie willen er samen met ons bouwen aan een stevige culturele sector in onze provincie? Wat is ieders ambitieniveau, taken en rollen? Vandaaruit kunnen plannen groeien over de totstandkoming van een cultuursysteem.*
- b. De onderwerpen op de agenda te concretiseren; *wat is het dan precies waar we samen onze schouders willen zetten? Waar moeten we zaken nader onderzoeken? Wat moet er gebeuren, wat moet anders?*
- c. Ons culturele profiel te versterken en cultuur in Brabant op de kaart te zetten; *uitdragen wat we hebben, onze trots tonen – op de basis, onze talenten én de top – en uitnodigen.*

In hoofdstuk 7 zijn enkele mijlpalen die we nastreven, genoemd:

- Een digitaal forum waardoor deelname aan de dialoog voor iedereen open staat; nog dit jaar.
- Minimaal met de BrabantStadpartners afgestemd cultuurbeleid waarin we ambitieniveau en complementaire profielen overeenkomen; nog deze bestuursperiode.
- In dialoog met het Brabantse bedrijfsleven ontwikkelen van nieuwe vormen van samenwerking bedrijfsleven – cultuur; nog deze bestuursperiode.
- Voorafgaand aan de volgende Kunstenplanperiode van het Rijk voor de periode vanaf 2016 willen we voor de podiumkunsten met de B5 tot een gezamenlijke aanpak komen; nog deze bestuursperiode.

Voor zover het doorwerking van dit kader in het eigen provinciale cultuurbeleid betreft, zal de Cultuuragenda op korte termijn als uitgangspunt worden gebruikt bij:

- De verwerking van de uitkomsten van het onderzoek naar nut en noodzaak van de steunfuncties.
- Het opstellen van de werkplannen van onze culturele uitvoeringsorganisaties vanaf 2014.
- Het opstellen van het werkplan van ons orkest philharmonie zuidnederland vanaf seizoen 2013-2014.
- Het voorstel voor de inzet van de impuls gelden 2014- 2016. Dat in het najaar ter besluitvorming aan de Commissie Cultuur en Samenleving worden aangeboden.
- Het Uitvoeringsprogramma Vrijtijdseconomie en daaruit volgende projecten en acties.
- Uitwerking van gebiedsopgaven waar cultuur een belangrijke rol speelt, zoals Brabantse Wal.
- De begroting 2014 kan worden ingericht op basis van de hoofddoelstellingen zoals opgenomen in deze kadernota.

Over de algemene aanpak kan gezegd worden dat we actuele onderwerpen op de agenda in (wisselende) samenwerkingen zullen onderzoeken en resultaten breed zullen uitdragen, waardoor ze in de breedte kunnen worden opgepakt.

Verder is de insteek nog heel breed. Dit moet gezien worden als een richtingbepalend document, de bandbreedte van de richting is echter nog behoorlijk, zodat er voldoende ruimte is om flexibel te reageren. En zullen ten slotte toch keuze gemaakt moeten worden.

In dit kader kunnen we aantekenen dat we, er van uitgaande dat we in 2018 Culturele Hoofdstad van Europa zijn, met het programma 2018Eindhoven | Brabant en de proeftuinbenadering een enorme experimenteerterruimte hebben gecreëerd die in lijn met de Cultuuragenda van Brabant zal worden ingezet. Het programma 2018Eindhoven | Brabant creëert ruimte voor experimenten met nieuwe samenwerkingen enzovoorts, en draagt bij aan de vernieuwing en verandering van de sector.

8.2 Impulsgelden

Met de zogenaamde Impulsgelden hebben Provinciale Staten voor de periode 2013 – 2016 tijdelijke middelen beschikbaar gesteld die zijn bedoeld om de verandering die nodig is in de culturele sector te kunnen realiseren. “As we speak” wordt er hard gewerkt om de middelen die voor 2013 beschikbaar zijn, goed te besteden. Deze ervaringen zullen worden benut bij het uitwerken van een voorstel hoe de impulsgelden voor 2014 – 2016 in te zetten. Een voorstel hiertoe zal in het najaar voor besluitvorming aan de Commissie Cultuur en Samenleving van Provinciale Staten worden voorgelegd.